

открили тешкоће с којима се има да бори историчар, а друго, да не би то исто поново казивали код свакога појединог предмета.

Друштвени строј српскога народа основан је на установи, која се код свију словенских народа налази у разним периодима њихова развитака. О тој установи говорили смо летимице, и она још и данас постоји код јужних Словена под именом задруге.

Задруга је заједница или дружина, која обухвата све, што је међу собом привезано широм или тешњом, а поглавито везом крвнога сродства; али је кадшто захватала и сасвим туђе особе и породице. У њој се заједнички рукује целим имањем, а рад и привреда појединих чланова унапређује благостање заједнице и умножава општу имовину. Али су заједнички и издатци за издржавање ове дружине, па и сви, који су у једној задрузи, живе заједнички у једном истом дому. Пословима задруге готово неограничено управља један од људи, кога остали на то место изберу. Може бити изабран ма који, па и најмлађи члан задруге, Али је по природи саме ствари, да је биран био обично најстарији, пошто се тражило, да поглавица куће има највише искуства, од куда је и назив старешина, а Словени још и данас називају старешином онога, у кога је већа власт. Поред свега овог општинства и велике власти старешине, чланови задруге ни мало не губе било од своје личне самосталности или од способности, да могу имати какву својину. У заједничкој имовини сваки члан има једнаки део, а уз то може привредити и засебно имање, којим по том може слободно располагати. А задруга није ни строго засебно друштво, јер је допуштено сваком члану да иступи, или да нов члан у задругу ступи.

Не можемо се овде упустити, да посебице опишемо ту значајну и важну установу; што смо до сада казали, биће довољно, да сваки добије јасне појмове о друштвеном и о државном развиту српскога народа.

У овој особитој установи задруге истичу се два момента. Један је од тих, што сваки члан задруге има једнако право не само на заједничку имовину, но и на то, да избором старешине утиче на друштвене послове. Други је пак, што власт поглавара задруге постаје слободним избором осталих чланова, те баш тиме бива ограничена, и што се у том поглавито гледа на старије године, али баш никако на непосредно наследство.

Да ли су Срби онда, кад се доселише на балканско полуострво, осим прастаре друштвене установе задруге имали и друге установе, које би бар у себи клице централизованог државног стања имале; да ли су владалац или владоци, под којима се у нову постојбину доселише, већ тада заиста уживали права владалачка права, или су то биле војводе, изабране само за време рата, као што се то налази код осталих Словена; — на та питања једва би се сада могло јасно одговорити. И ако у „пурпуром рођени“ цар изреком тврди, да је после онога владоца, који је Србе преко Саве превео, његов син дошао на владу, а за овим опет његови потомци, опет се чини, да је у оно доба владалачку власт вршио само за време избрани војвода, а једва подлежи сумњи, да у време досељења, осим сродства по језику и пореклу, и из задруге пониклог племенског строја, није било никакве друге установе, која би Србима ујемчила централистични државни живот.